

Дорошенко В. Удосконалення організаційно-економічного механізму управління розвитком системи теплопостачання міста [Електронний ресурс] / В. Дорошенко // Соціально-економічні проблеми і держава. — 2012. — Вип. 1 (6). — С. 48-58. — Режим доступу до журн. : <http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2012/12dvvstm.pdf>.

УДК: 338.465.4:338.2

JEL Classification: R58

Валентина Дорошенко

Донбаська національна академія будівництва і архітектури

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ СИСТЕМИ ТЕПЛОПОСТАЧАННЯ МІСТА

Анотація. В статті розглянуто комплекс соціально-економічних проблем, що супроводжують розвиток систем теплопостачання в Україні. Визначено, що негативні наслідки теплопостачання, переважно централізованого в містах і населених пунктах, в визначальній мірі обумовлені нездатністю діючого механізму управління забезпечувати вирішення основних проблем і реалізацію місії теплопостачання як сфери життєзабезпечення. Метою дослідження стала розробка теоретико-методологічних і методичних засад вдосконалення організаційно-економічного механізму управління розвитком систем теплопостачання на основі аналізу проблем і резервів його формування і реалізації. Застосування методології системного підходу дозволило зробити висновок, що результативність теплопостачання визначається взаємодією комплексу взаємопов'язаних і взаємозалежних складових, що формують теоретико-методологічні і методичні засади її забезпечення – концепції, стратегії, програми, механізму управління розвитком системи теплопостачання. Результатом дослідження стала розробка концептуальних засад вдосконалення організаційно-економічного механізму управління розвитком систем теплопостачання, заснованих на принципах цивілізованої парадигми, методичних засад вдосконалення основних його елементів - механізмів інформаційного, організаційного, інфраструктурного, нормативно-правового, фінансового забезпечення, тарифоутворення, мотивації енергозбереження, обґрунтування оптимального розвитку теплопостачання з метою забезпечення індивідуальних вимог теплоспоживачів з високою результативністю як сукупності соціальних, економічних, енергетичних, екологічних ефектів.

Ключові слова: теплопостачання, управління, проблеми, концепція, стратегія, програма, організаційно-економічний механізм управління, результативність.

Валентина Дорошенко

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО МЕХАНИЗМА УПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЕМ СИСТЕМЫ ТЕПЛОСНАБЖЕНИЕ ГОРОДА

Аннотация. В статье рассмотрен комплекс социально-экономических проблем, сопровождающих развитие систем теплоснабжения в Украине. Определено, что негативные последствия теплоснабжения, преимущественно централизованного в городах и населенных пунктах, в определяющей степени обусловлены неспособностью действующего механизма управления обеспечивать решение основных проблем и реализацию миссии теплоснабжения как сферы жизнеобеспечения. Целью исследования стала разработка

Doroshenko, V. (2012). Improvement of the organizational-economic mechanism of developing heat supply city system [Udoskonalennya orhanizatsiyno-ekonomichnoho mekhanizmu upravlinnya rozvytkom systemy teplopochachannya mista]. *Sotsial'no-ekonomichni problemy i derzhava - Socio-Economic Problems and the State* [online]. 6 (1), p.48-58. [Accessed May 2012]. Available from: <<http://sepd.tntu.edu.ua/images/stories/pdf/2012/12dvvstm.pdf>>.

теоретико-методологических и методических основ совершенствования организационно-экономического механизма управления развитием систем теплоснабжения на основе анализа проблем и резервов его формирования и реализации. Применение методологии системного подхода позволило сделать вывод, что результативность теплоснабжения определяется взаимодействием комплекса взаимосвязанных и взаимозависимых составляющих, формирующих теоретико-методологические и методические основы ее обеспечения - концепции, стратегии, программы, механизма управления развитием системы теплоснабжения. Результатом исследования стала разработка концептуальных основ совершенствования организационно-экономического механизма управления развитием систем теплоснабжения, основанных на принципах цивилизованной парадигмы, методических основ совершенствования основных его элементов - механизмов информационного, организационного, инфраструктурного, нормативно-правового, финансового обеспечения, тарифообразования, мотивации энергосбережения, обоснование оптимального развития теплоснабжения с целью обеспечения индивидуальных тренований потребителей тепла с высокой результативностью как совокупности социальных, экономических, энергетических, экологических эффектов.

Ключевые слова: *теплоснабжение, управления, проблемы, концепция, стратегия, программа, организационно-экономический механизм управления, результативность.*

Valentina Doroshenko

IMPROVEMENT OF THE ORGANIZATIONAL-ECONOMIC MECHANISM OF DEVELOPING HEAT SUPPLY CITY SYSTEM

Abstract. *The article examines a complex of social and economic problems that accompany the development of heat supply systems in Ukraine. It is determined that the negative effects of district heating in the cities and towns are caused by the failure of current management mechanism to ensure the solution of basic problems and implement the heat supply system as life support system. The main goal of study was the development of theoretical, methodological and methodical principles of organizational-economic mechanism of development of heat supply system based on the analysis of problems and reserves of its formation and implementation. Application of the systematic approach methodology has allowed to conclude that the effectiveness of heat supply is determined by the interaction of a complex of interrelated and interdependent components that form the theoretical, methodological and methodical basis of its ensuring - concepts, strategies, programs, the mechanism of formation and development of heat supply system. The result of the study was developing of the conceptual foundations of improvement of organizational-economic mechanism of heat supply system development, based on the principles of civilized paradigm, methodology to improve its main basic elements - the mechanisms of information, organizational, infrastructural, legal, financial support, tariff setting, energy saving motivation, optimal development of heat supply system so as to satisfy individual requirements of consumers with high effectiveness as a combination of social, economic, energy, environmental effects.*

Keywords: *heat supply, management, problems, concept, strategy, program, organizational and economical management mechanism, effectiveness.*

Постановка проблеми. Однією з проблем соціально-економічного розвитку України є проблема теплопостачання міст і населених пунктів. Незважаючи на прийняття численних законодавчих актів (щодо реформування ЖКГ, модернізації комунальної теплоенергетики, енергозбереження, використання альтернативних видів палива, джерел енергії та ін.), функціонування систем теплопостачання, як і раніше продовжує супроводжуватись загостренням комплексу проблем: соціальних, економічних, енергетичних, екологічних тощо. Фізична і моральна застарілість систем теплопостачання обумовлює високу енергоемність виробництва теплової енергії, високий рівень втрат енергії (теплової,

електричної) на стадії транспортування теплоносія. Значними є перевитрати теплової енергії через високу теплопровідність огорожувальних конструкцій опалюваних будівель як основних теплоспоживачів. Низька енергоефективність теплопостачання і теплоспоживання, неперервне зростання ціни на природний газ як основний вид палива, що використовується для виробництва теплової енергії, спричиняють значне зростання тарифів на теплову енергію, що, при нездатності систем централізованого теплопостачання забезпечити вимоги теплоспоживачів до теплового комфорту приміщень в холодний період року, якості гарячої води для санітарно-побутових потреб, викликає значне зростання соціальної напруженості в суспільстві. Висока енерговитратність теплопостачання, монопольна залежність країни від зовнішніх поставок природного газу посилюють гостроту проблем національного рівня – екологічної, економічної та енергетичної безпеки. Кризовий стан систем теплопостачання значним чином визначається недосконалістю механізму управління їх розвитком, що на сьогодні не здатний забезпечувати вирішення основних проблем теплопостачання. З огляду на важливе значення теплопостачання як сфери життєзабезпечення, важливу роль соціальних, економічних, екологічних та інших наслідків теплопостачання для суб'єктів відносин в сфері теплопостачання (теплоспоживачів, тепловиробників, органів місцевої влади, інвесторів і ін.) необхідність вдосконалення OEMУРСТ набуває значної актуальності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомим внеском в теорію і практику ефективного управління розвитком система теплопостачання стали праці Б. І. Адамова, В. Н. Амітана О. І. Амоші, А. М. Близнюка, С. В. Богачова, В. А. Воротинцева, В. М. Гейця, А. А. Долінського, М. І. Долішнього, В. В. Дорофієнко, Є. С. Жданко, О. Ю. Кучеренко, В. П. Полуянова, Г. М. Семчука, В. А. Степаненко, В. О. Яковенко, інших вчених. Проте існуюча теоретико-практична база не сприяла формуванню діючого організаційно-економічного механізму управління розвитком системи теплопостачання (OEMУРСТ), спроможного забезпечувати високу результативність. Як свідчить огляд наукових праць, практичних досліджень, при розробці концептуальних засад розвитку систем теплопостачання незадіяними залишаються переваги системного підходу до аналізу стану, проблем і резервів розвитку системи теплопостачання міста (населеного пункту) як об'єкту управління (СТ), комплексного підходу до оцінки результативності СТ, що враховує різні аспекти наслідків теплопостачання, розробки критерію оптимізації, відповідного стратегічним цілям розвитку СТ. Вдосконалення потребують методичні засади та інструментарій формування і реалізації основних складових OEMУРСТ – організаційного і економічного механізмів, елементів, що їх формують.

Постановка завдання. Метою дослідження є розробка теоретико-методологічних і методичних засад вдосконалення OEMУРСТ на основі визначення проблем і резервів його формування і реалізації з метою забезпечення високої результативності функціонування і розвитку СТ.

Виклад основного матеріалу. Результативність функціонування СТ визначається взаємодією комплексу взаємопов'язаних і взаємозалежних складових, що формують теоретико-методологічні і методичні засади механізму управління розвитком СТ. Головним чином результативність функціонування СТ залежить від прийнятої концепції і, відповідно, стратегії її реалізації. Концепція, побудована на системі пріоритетних цінностей, визначає базові принципи, головну мету, цілі розвитку СТ. Стратегія окреслює спосіб, пріоритетні шляхи реалізації концепції. Враховуючи особливості і різноманітні умови розвитку СТ по окремих містах і населених пунктах (резерви використання нетрадиційних видів палива, джерел енергії, децентралізації, впровадження інновацій тощо) та необхідність їх врахування при розробці стратегії розвитку СТ, об'єктом управління слід розглядати цілісну систему теплопостачання міста (населеного пункту). Багато в чому результативність СТ залежить від методичних засад формування програми розвитку як розгорнутого плану дій з оптимального вирішення завдань стратегії. Успішна реалізація програмних заходів можлива тільки при наявності дієвого механізму управління розвитком СТ як сукупності заходів управлінського впливу (ефективних форм, методів, інструментів управління) на стан СТ з метою

забезпечення її оптимального розвитку. Базовими складовими механізму управління СТ виступають організаційний і економічний механізми, кожний з яких формується сукупністю взаємопов'язаних функціональних механізмів (елементів), що мають забезпечувати досягнення цілей управління розвитком СТ. Схема формування результативності функціонування СТ може бути представлена наступним чином, рис.1.

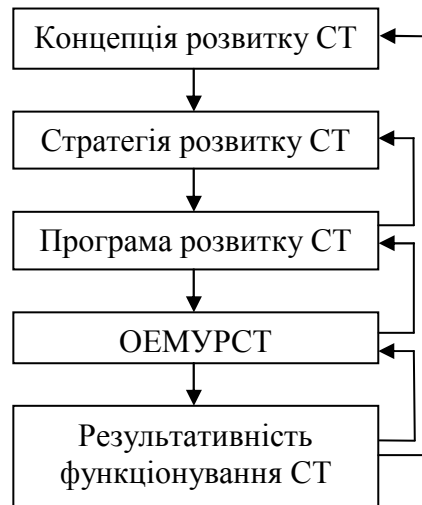

Рис.1. Схема формування результативності функціонування системи теплопостачання міста (населеного пункту)

Як показав аналіз проблем і наслідків теплопостачання, кризовий стан СТ обумовлений недосконалістю практично всіх складових, що формують кінцевий результат теплопостачання – від формування концепції оптимального розвитку системи теплопостачання до її реалізації.

На сьогодні місією сфери теплопостачання залишається забезпечення діючих норм і стандартів, а не задоволення індивідуальних вимог основного теплоспоживача – населення, до теплового комфорту в приміщеннях в холодний період року, якості гарячої води для забезпечення санітарно-побутових потреб. При виборі пріоритетного шляху розвитку теплопостачання, як і раніше, віддають перевагу збереженню домінуючої ролі централізованого теплопостачання, що виключає можливість забезпечення індивідуальних потреб населення, що мешкає в багатоквартирних будинках. Діючий порядок відключення теплоспоживачів від СТ (лише цілими будинками) фактично виключає реалізацію права окремого теплоспоживача на вибір способу опалення, підігріву води [5]. Невідповідність традиційних концепцій розвитку теплопостачання вимогам часу, соціальним цінностям, обумовлює недосконалість стратегій, програм, критеріїв оптимізації, механізмів управління розвитком СТ. Базові принципи цивілізованої парадигми, відповідно до якої найвищою соціальною цінністю є людина, її безпека, життя і здоров'я, як задекларовано Конституцією України, визначають необхідність забезпечення індивідуальних потреб населення як головної мети реформування СТ. Розроблені на сьогодні стратегії орієнтовані, як правило, на підвищення енергозбереження, надійності теплопостачання і втілюються в життя за рахунок модернізації і технічного переоснащення СТ, впровадження новітніх технологій енерговиробництва, утеплення будівель, в окремих випадках - заміщення природного газу альтернативними видами палива, джерелами енергії. Значна кількість заходів з вирішення проблем СТ здійснюється в умовах відсутності будь - якої стратегії. Безсистемне впровадження заходів з розвитку СТ приводять до неефективних витрат і не сприяють вирішенню головних проблем теплопостачання.

В управлінні розвитком СТ незадіяними залишаються усі переваги системного підходу до аналізу стану, проблем і резервів розвитку СТ як об'єкта управління, комплексного підходу до оцінки результативності теплопостачання як головного критерію оптимізації

розвитку. Застосування системного підходу як базового напрямку методології дослідження, необхідність визначення за об'єкт управління системи теплопостачання міста (населеного пункту) обумовлюють необхідність розгляду СТ як системи єдиної, сформованої сукупністю локальних теплопостачальних систем, кожна з яких привносить свій вклад в результативність теплопостачання міста. Кожна локальна теплопостачальна система має розглядатися як нерозривний комплекс стадій виробництва, транспортування і споживання теплової енергії, результативність кожної з формує кінцеву результативність локальної теплопостачальної системи. Оцінка результативності СТ потребує комплексного підходу (як різновиду системного), що враховує багатоаспектність наслідків функціонування СТ - соціальних, економічних, енергетичних, екологічних ефектів тощо.

Програма розвитку СТ міста, обов'язковість розробки і реалізації якої визнана на законодавчому рівні [7], має виступати головним інструментом реалізації стратегії і відбивати основні напрямки і заходи з розвитку СТ. Ефективність розробки програмних заходів визначається ступенем обґрунтованості стратегії, її відповідності прийнятій концепції розвитку СТ. Суттєво впливають на ефективність управління формуванням і реалізацією програми схемні рішення з розвитку СТ, тому найважливішим елементом програми має бути наявність моделі діючої СТ. Великий обсяг релевантної інформації, необхідність застосування системного і комплексного підходів до аналізу СТ і прийняття рішень з її розвитку визначають необхідність розробки електронної моделі, створення і коригування якої дозволить успішно розраховувати і порівнювати різноманітні варіанти досягнення стратегічних цілей, ефективно управляти реалізацією програми. Методичні рекомендації з розроблення енерго- та екологоефективних схем теплопостачання населених пунктів діють в Україні з 2006 року [4], проте обов'язковість розробки електронних моделей СТ міст і населених пунктів законодавчо не визначена.

Значними є резерви вдосконалення ОЕМУРСТ, його базових складових - організаційного і економічного механізмів. Основними елементами, що забезпечують реалізацію організаційного механізму, виступають механізми інформаційного, організаційного (структурного), інфраструктурного, нормативного-правового забезпечення; економічного - механізми фінансового забезпечення, тарифоутворення, мотивації до енергозбереження, обґрунтування оптимального розвитку теплопостачання.

Суттєві недоліки має механізм інформаційного забезпечення. Наявність розгорненої інформації про стан, проблеми, результативність і перспективи розвитку СТ - головна умова прийняття ефективних управлінських рішень. На сьогодні якість отриманої інформації характеризується неповнотою, низькою достовірністю, або відсутністю необхідних даних, що визначає актуальність розвитку діяльності з енергетичного аудиту всіх елементів СТ (теплоджерел, системи транспорту теплової енергії), будівель як об'єктів теплоспоживання. За дорученням Президента України від 22.08.11р. з метою запобігання негативному впливу на економіку України значного зростання ціни на імпортований природний газ всім суб'єктам господарювання, які здійснюють виробництво, транспортування і постачання теплової енергії необхідно забезпечити проведення енергетичного аудиту [2]. Механізм інформаційного забезпечення має включати і ефективно діючі механізми моніторингу результативності теплопостачання, досвіду (українського і зарубіжного) реалізації інвестиційних проектів і програмних заходів з розвитку СТ, ринку інноваційних технологій і обладнання тощо.

Ефективність механізму управління СТ значним чином залежить від спроможності його організаційної структури (як сукупності взаємопов'язаних по вертикалі і горизонталі органів управління) забезпечувати координацію діяльності суб'єктів управління. Н даний час на загальнодержавному та місцевому рівнях не визначені структури з управління розвитком СТ, що відповідають за результативність теплопостачання на рівні держави, міста, (населеного пункту). У структурах місцевих органів влади недостатньо фахівців, здатних приймати обґрунтовані рішення з формування стратегії, програм розвитку, аналізу і реалізації резервів, оцінки результативності СТ, регулювати взаємовідносини між

споживачами теплової енергії і теплопостачальниками, здійснювати контроль за якістю теплопостачання. Важливо відмітити відсутність стандартів якості теплової енергії, що отримує теплоспоживач як її покупець. Зміст поняття «якості теплопостачання» як сукупності термодинамічних, гідравлічних показників та кількісних параметрів теплоносія для задоволення потреб споживача згідно з умовами укладеного договору, визначений Правилам користування тепловою енергією [3], не відбиває кінцевого результату опалювальних процесів (якості теплового комфорту в холодний період року) і потребує уточнення. Неефективними в процесі здійснення функцій управління є процеси делегування повноважень і відповідальності, комунікаційні процеси, що визначає необхідність їх вдосконалення. Проблемою залишається формування ринкових структур як необхідної умови становлення ринку теплової енергії, розвитку конкуренції.

ОЕМУРСТ як відкрита система має активно взаємодіяти з зовнішнім середовищем з метою адаптації до його змін і використання додаткових можливостей. В процесі взаємодії з конкретними суб'єктами господарювання, що формують ринкову інфраструктуру (банками, фінансово-кредитними установами, страховими, інжиніринговими, торговельними організаціями, підприємствами-виробниками енергозберігаючого обладнання, закладами з підготовки та перепідготовки кадрів, інформаційними центрами та іншими організаціями) відбувається формування певної системи відносин, ефективність якої значним чином впливає на забезпечення сприятливих умов для досягнення цілей управління розвитком СТ. Нерозвиненість ринкової інфраструктури сфери теплопостачання обумовлює актуальність розробки питань раціональної організації допоміжних та обслуговуючих процесів з метою забезпечення її ефективного розвитку. Організаційна структура управління розвитком СТ має забезпечувати ефективно діючий синтез різних за функціональним призначенням організаційних структур і суб'єктів інфраструктури, що мають сприяти створенню сприятливих умов для ефективного досягнення цілей управління розвитком СТ.

Не відповідає вимогам ефективного управління розвитком СТ сучасна нормативно-правова база (щодо планування, організації, мотивації, контролю в сфері теплопостачання). Найбільша увага приділяється регулюванню реалізації функції планування, проте не забезпечується своєчасний, відповідно до сучасного рівня розвитку НТП, перегляд норм і параметрів стандартів. Майже поза увагою залишається нормативно-правове регулювання питань з ефективною організації управління розвитком СТ, розвитку інфраструктури, мотивації господарюючих суб'єктів до енергозбереження, інвестиційної діяльності інноваційної спрямованості, залучення інвестицій, тарифоутворення, здійснення ефективного контролю за результатами розвитку СТ. Перегляду потребує чинна законодавча база щодо впровадження поквартирного теплозабезпечення як пріоритетної в сучасних умовах енергозберігаючої технології.

Однією з головних проблем управління розвитком теплопостачання залишається проблема недофінансування, незважаючи на достатньо широкий перелік потенціальних джерел фінансування розвитку СТ. В поточному році на розвиток ЖКГ з Держбюджету України заплановано виділити 5 млрд. грн. при інвестиційній потребі галузі в обсязі понад 700 млрд. грн. Через хронічну збитковість не мають власних коштів для розвитку підприємства – виробники теплової енергії. Станом на 16.03.12 заборгованість підприємств ТКЕ перед ДК «Газ України» за газ, спожитий протягом опалювального періоду 2011-2012 р.р., перевищувала 4,69 млрд. грн. (з урахуванням ПАТ «Київенерго») [1].

Як потенційно джерело інвестицій в розвиток теплопостачання розглядають тарифи. Сучасна тенденція неперервного підвищення тарифів (як за об'єктивними, так і суб'єктивними причинами) викликає значне зростання соціальної напруженості, неплатежів як населення, так і бюджетів (з компенсації субсидій, пільг, різниці в тарифах), збільшення кількості населення, яке має право на субсидії, обсяг яких (за новими тарифами) вже обганяє приріст коштів за рахунок платежів населення [9]. Це при тому, що, за даними МА «Укртеплокомуненерго», діючі тарифи відшкодовують витрати на 60% [6]. Головними чинниками кризової ситуації в тарифоутворенні є зростання ціни на природний газ,

витратний принцип формування тарифів, невпорядкованість переліку категорій громадян, яким надаються пільги, великі втрати і витрати ПЕР через застарілість обладнання СТ та низьку енергоефективність будівель-теплоспоживачів. Введення інвестиційної складової до тарифу, прогнозована ліквідація перехресного субсидування, зменшення потреби в тепловій енергії за рахунок відходу теплоспоживачів від СТ та утеплення будівель поряд з підвищенням ціни на газ будуть ще більш загострювати проблему тарифів, обумовлювати збитковість теплопостачальних підприємств, їх фінансову неспроможність вирішувати проблеми.

Недостатність бюджетного фінансування, збитковість теплопостачальних підприємств, висока вартість кредитів українських банків визначили необхідність залучення коштів міжнародних валютно-кредитних та фінансових організацій (МВФ, ЄБРР, СБ). Визнаючи вагомe значення міжнародних запозичень, слід відмітити і той факт, що станом на 1 січня 2012 року валовий зовнішній борг України вже перевищив 126,2 млрд дол. Треба визнати, що криза енергетичної залежності країни від зовнішніх постачань природного газу приводить до економічної (боргової) залежності і фінансового підпорядкування провідним країнам світу. За розрахунками фахівців МВФ у 2012 р. державний борг України досягне 43,7% ВВП, а це вже - критична межа. На думку експертів, рівень боргу в 50-60% ВВП – це стан неминучого дефолту країни [8]. В цих умовах актуальним становиться пошук внутрішніх джерел фінансування розвитку СТ, і, як найбільш перспективним і практично не задіяним резервом слід розглядати кошти мешканців багатоквартирних будинків, що бажають і здатні за власні кошти встановити двоконтурний газовий котел з закритою камерою згорання (ГК). Головними завданнями органів управління розвитком СТ має стати розробка упорядкованої схеми відключення житлових будинків від СТ, фінансування (надання фінансової допомоги, пільгових кредитів тощо) заходів з обладнання ГК квартир фінансово неспроможних мешканців. Впровадження ПТО забезпечить суттєве скорочення бюджетних витрат, пов'язаних з наданням пільг, субсидій, компенсацією різниці в тарифах тощо. Проте головним соціально-економічним ефектом слід розглядати можливість забезпечення індивідуальних потреб теплоспоживачів при значному (на 40-60%), скороченні споживання газу, електричної енергії, що використовується в побутових електронагрівачах та для приводу електродвигунів обладнання СТ, зменшення забруднення зовнішнього середовища.

Мотивація до енергозбереження – головний резерв економії, зниження втрат та підвищення ефективності використання ПЕР. На сьогодні слід визнати фактичну не розробленість механізму мотивації до енергозбереження суб'єктів, що діють (або можуть діяти) в сфері теплопостачання. Підприємства-виробники теплової енергії зацікавлені в збільшенні обсягу відпущеної теплової енергії, від якого прямо залежить рівень їх прибутків. Головний теплоспоживач – населення, не мотивоване до енергозбереження через відсутність поквартирного обліку теплової енергії (слід відмітити, що теплोलічильники, що встановлені на вводах в багатоквартирний будинок не мотивують окремого теплоспоживача до енергозбереження, а лише впорядковують комерційні відносини між тепло виробниками і споживачами теплової енергії). Не мотивовані до енергозбереження, і, відповідно, до здійснення інвестицій в енергозберігаючі заходи бюджетні організації, потенційні інвестори - банки, фінансово-кредитні установи, приватні фірми, виробники енергозберігаючого обладнання тощо. Важливість цієї проблеми визначає актуальність розробки механізму мотивації, заснованому на формуванні залежності винагороди суб'єктів господарювання від результатів енергозбереження, справедливому розподілу прибутку між учасниками енергозберігаючого проекту.

Основа управління - прийняття рішень. Діючий механізм обґрунтування управлінських рішень з розвитку СТ містить значні недоліки, що пов'язані з нерозробленістю інструментальної бази – критеріїв оптимізації розвитку, комплексної оцінки результативності теплопостачання як основи для порівняння альтернативних варіантів, визначення пріоритетних напрямків і заходів з розвитку СТ, оцінки ефективності

використання коштів, в цілому - визначення ступеня досягнення цілей розвитку. Нерозвиненим залишається математичне забезпечення обґрунтування рішень, що включає сукупність математичних методів, моделей і алгоритмів, прикладних програм для обробки інформації, вирішення задач управління.

Перелік основних проблем і резервів вдосконалення OEMУРСТ, характерних для сучасних систем тепlopостачання, наведений в табл. 1.

Таблиця 1

Основні проблеми та резерви вдосконалення організаційно-економічного механізму управління розвитком системи тепlopостачання міста

№ п/п	Елементи OEMУРСТ	Основні проблеми	Основні резерви
Організаційна складова OEMУРСТ			
1.	Механізм інформаційного забезпечення	Недостатність інформації про стан і резерви розвитку СТ як основи прийняття управлінських рішень	Розвиток діяльності з енергоаудиту, моніторингу результативності функціонування СТ, позитивного українського і зарубіжного досвіду розвитку СТ тощо.
2.	Організаційне забезпечення	Відсутність дієвої організаційної структури управління розвитком СТ, неефективність комунікаційних процесів	Формування організаційної структури управління розвитком СТ, ефективно діючого її кадрового складу, вдосконалення процесів, делегування повноважень і відповідальності, процесів прийняття рішень
3.	Інфраструктурне забезпечення	Нерозвиненість інфраструктури сфери тепlopостачання, низька якість взаємодії суб'єктів, що діють в сфері тепlopостачання та інфраструктури	Розвиток ринкової інфраструктури з метою забезпечення раціональної організації допоміжних та обслуговуючих процесів і ефективної взаємодії з суб'єктами, що діють в сфері тепlopостачання, створення сприятливих умов для розвитку СТ
4.	Нормативно-правове забезпечення	Недосконалість законодавства з управління розвитком СТ	Вдосконалення нормативно-правового забезпечення ефективного планування, організації, мотивації, контролю як основних функцій управління СТ
Економічна складова OEMУРСТ			
5.	Механізм фінансового забезпечення	Недостатність фінансових ресурсів для оптимального розвитку СТ	Залучення коштів мешканців багатоквартирних будинків, мотивація потенційних інвесторів до діяльності з енергозбереження
6.	Механізм тарифоутворення	Непрозорість, необґрунтованість тарифів на теплову енергію, витратний принцип їх формування	Вдосконалення механізму тарифоутворення на основі обґрунтування витрат, формування рентабельності за кінцевими результатами функціонування СТ
7.	Механізм мотивації до енергозбереження	Відсутність мотивації до енергозбереження суб'єктів сфери тепlopостачання та інфраструктури	Формування механізму мотивації, заснованому на залежності винагороди суб'єктів господарювання від результатів енергозбереження, справедливому розподілу прибутку
8.	Механізм обґрунтування оптимального розвитку СТ	Невідповідність критеріїв оптимізації цілям розвитку СТ, недосконалість математичного забезпечення управління розвитком СТ	Розробка критерію оптимізації, механізму оцінки результативності СТ з урахуванням соціального, економічного, енергетичного, екологічного ефектів, вдосконалення інструментальної бази прийняття управлінських рішень з розвитку СТ

Розгляд проблем і резервів формування і реалізації ОЕМУРСТ свідчить про значну залежність і взаємообумовленість складових і елементів ОЕМУРСТ, що визначає необхідність застосування методології системного підходу як до аналізу СТ як об'єкту управління, так і до ОЕМУРСТ, що виступає суб'єктом управління розвитком СТ.. Схема формуванні і реалізація ОЕМУРСТ наведена на рис. 1.

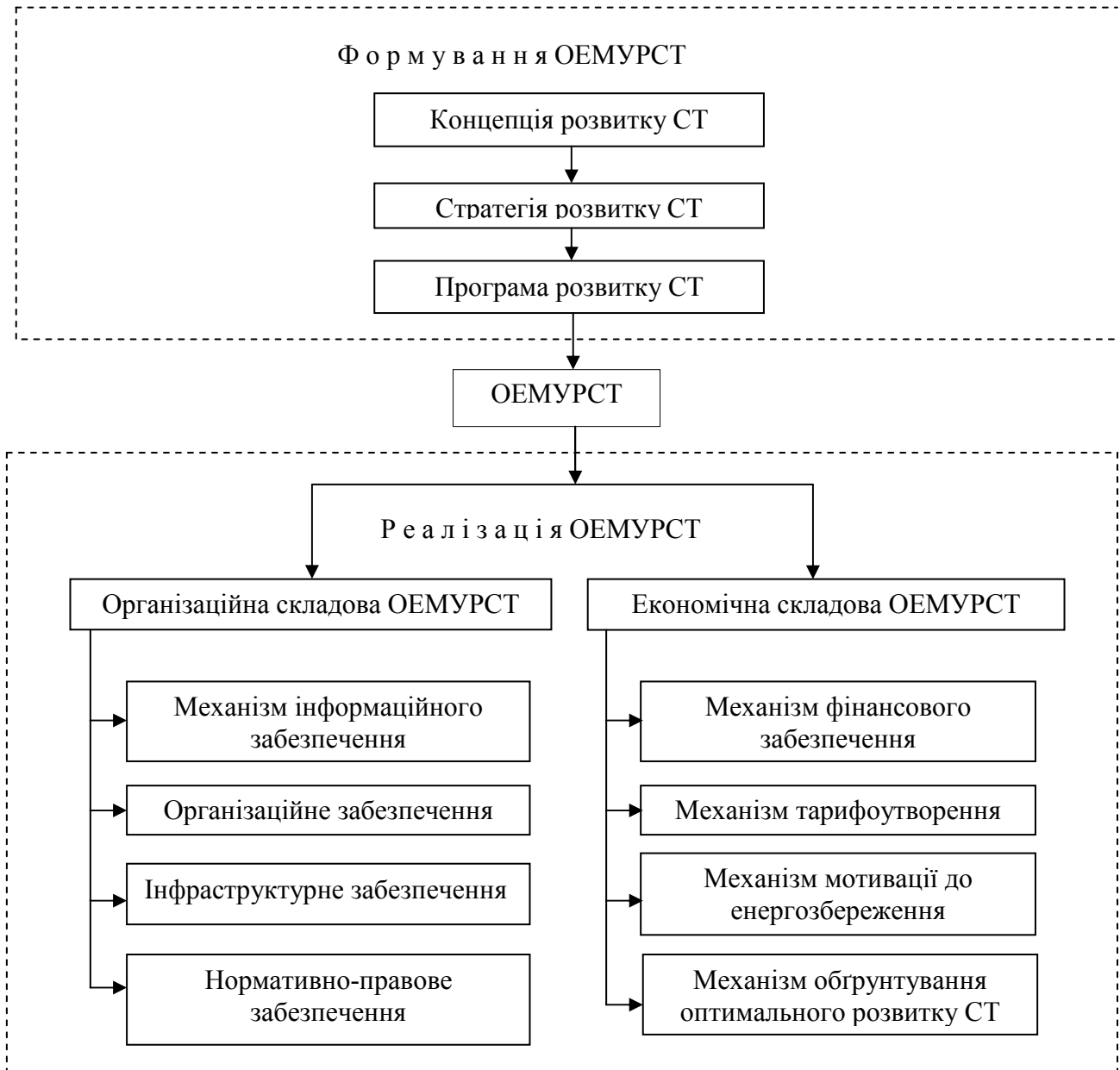

Рис. 1. Схема формуванні і реалізація ОЕМУРСТ

Ефективна реалізація ОЕМУРСТ з метою забезпечення високої результативності СТ передбачає ефективне здійснення функцій управління (планування, організації, мотивації, контролю), методів (примусових і заохочувальних), на основі принципів системності, комплексності, раціонального сполучення ринкових відносин і державного регулювання, орієнтації на задоволення індивідуальних потреб теплоспоживачів як базових принципах цивілізованої парадигми.

Висновки та перспективи подальших досліджень в даному напрямку. Як показав аналіз, загострення комплексу проблем, що характеризують розвиток СТ, в визначальній мірі обумовлено неефективністю механізму управління розвитком СТ, що на сьогодні містить значні резерви теоретико-методологічного обґрунтування розвитку СТ як об'єкта управління, вдосконалення організаційного і економічного механізмів як головних складових ОЕМУРСТ. Формування і реалізація цілісного, ефективно діючого ОЕМУРСТ дозволить вирішити головні проблеми теплопостачання, забезпечити високу результативність розвитку СТ міст і населених пунктів України. Перспективами подальших досліджень у даному напрямі є поглиблений аналіз та розробка конкретних форм, методів, механізмів і інструментів управління розвитком СТ з метою їх практичної реалізації.

Використана література:

1. Борги підприємств ТКЕ за газ сягнули 4,69 мільярда гривень [Електронний ресурс] / Економічна правда. - Режим доступу: http://www.epravda.com.ua/news/2012/03/19/318940/?utm_campaign=news&utm_source=twitterfeed&utm_medium=twitter.
2. Енергоаудит систем теплопостачання [Електронний ресурс] / ДП «Агентство розвитку ЖКГ». - Режим доступу: http://blog.arjkg.gov.ua/2012/01/blog-post_21.html.
3. Про затвердження Правил користування тепловою енергією. Постанова Кабінету Міністрів України N 1198 від 3.10.07 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1198-2007-%D0%BF>
4. Про затвердження Методичних рекомендацій з розроблення енерго - та екологоефективних схем теплопостачання населених пунктів. Наказ Мінбуду України N 147 від 26.04.2006 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://3umf.com/doc/6577/7>.
5. Про затвердження Порядку відключення окремих житлових будинків від мереж централізованого опалення та постачання гарячої води при відмові споживачів від централізованого теплопостачання. Наказ Мінбуду України N 4 від 22.11.2005 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1478-05>.
6. Підсумки опалювального сезону 2011/2012 р.р. [Електронний ресурс] / МА «Укртеплокомуненерго». - Режим доступу: <http://mautke.com.ua>.
7. Про теплопостачання. Закон України N 2633-IV від 02.06.2005 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2633-15>.
8. Стан комунального теплопостачання в Україні [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.mplust.ua/stattimt/71-statia411-stan-komun-teplopostach.html>.
9. Чи має Україна шанс? [Електронний ресурс] / Віктор Іванкевич. - Режим доступу: <http://blog.liga.net/user/vivankevych/article/8529.aspx>.

REFERENCES

1. Debts CTV companies for gas reached 4.69 billion [*Borhy pidpryyemstv TKE za haz syahnuly 4,69 mil'yarda hryven'*], available at: http://www.epravda.com.ua/news/2012/03/19/318940/?utm_campaign=news&utm_source=twitterfeed&utm_medium=twitter.
2. Energy supply systems [*Enerhoaudyt system teplopostachannya*]. DP «Ahentstvo rozvytku ZhKH» - DC "Housing Development Agency", available at: http://blog.arjkg.gov.ua/2012/01/blog-post_21.html.
3. Approving the use of thermal energy [*Pro zatverdzhennya Pravyk korystuvannya teplovoyu enerhiyeyu*]. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrayiny No. 1198 vid 3.10.07 - Cabinet Ministriv Ukraine No. 1198 from 10.03.07, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1198-2007-%D0%BF>.
4. Approving guidelines for the development of energy - and ekolohoeфекtyvnyh heating schemes settlements [*Pro zatverdzhennya Metodychnykh rekomendatsiy z rozroblennya enerho - ta ekolohoeфекtyvnykh skhem teplopostachannya naselenykh punktiv*]. Nakaz Minbudu Ukrayiny N 147 vid 26.04.2006 - Order Construction Ministry of Ukraine No. 147 of 26.04.2006, available at: <http://3umf.com/doc/6577/7>.
5. Approving the disconnection of individual houses to district heating networks and hot water supply failure customers of district heating [*Pro zatverdzhennya Poryadku vidklyuchennya okremykh zhytlovykh budynkiv vid merezh tsentralizovanoho opalennya ta postachannya haryachoyi vody pry vidmovi spozhyvachiv vid tsentralizovanoho teplopostachannya*]. Nakaz Minbudu Ukrayiny N 4 vid 22.11.2005 - Order Construction Ministry of Ukraine No. 4 of 22.11.2005, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z1478-05>.
6. Results of the heating season 2011/2012 years [*Pidsumky opalyval'noho sezonu 2011/2012 r.r.*]. Ukrteplokomunenerho, available at: <http://mautke.com.ua>.

7. On heating. Law of Ukraine No. 2633-IV of 02.06.2005 [*Pro teplopostachannya. Zakon Ukrainy N 2633-IV vid 02.06.2005*]. available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2633-15>.
8. Condition district heating in Ukraine [*Stan komunal'noho teplopostachannya v Ukraini*]. available at: <http://www.mplust.ua/stattimt/71-statia411-stan-komun-teplopostach.html>.
9. Victor Ivankevych, Does Ukraine have a chance? [*Chy maye Ukraina shans?*], available at: <http://blog.liga.net/user/vivankevych/article/8529.aspx>.

Рецензія: д.е.н., проф. Ращупкіна В. М.

Received: March, 2012

1st Revision: April, 2012

Accepted: May, 2012